

تأثیر رنگ و محیط فیزیکی مدرسه در ایجاد انگیزه، سلامت روان و رضایت تحصیلی فراگیران مقطع ابتدایی

نگار ارشدی^۱، نیکتا اسکندریان^۲، عظیم غلامزاده^۳، علی حیدری^۴

^۱ دانشجوی کارشناسی پیوسته رشته آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان مرکز شهید رجایی اصفهان

^۲ کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی

^۳ کارشناسی ارشد مهندسی معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قشم

^۴ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان پردیس شهید رجایی فارس

چکیده

مدرسه فضای اجتماعی خاصی است که آموزش و پرورش و رشد شخصیت کودکان که جامعه ساز فردا هستند، در پناه روش های صحیح و مناسب آموزش، محیط فیزیکی مطلوب و محیط روانی مساعد آن پایه گذاری و اداره می شود. این پژوهش با هدف بررسی تأثیر رنگ و محیط فیزیکی مدرسه در ایجاد انگیزه، سلامت روان و رضایت تحصیلی فراگیران مقطع ابتدایی و به روش توصیفی و از نوع کتابخانه ای انجام شده است. یافته ها نشان می دهد محیط یادگیری مؤثر محیطی است که در کنار مؤلفه های دیگر تأثیرگذار در امر آموزش کودکان مانند برنامه درسی، آموزگاران و غیره تأثیر مهمی در امر آموزش و پرورش کودک داشته باشد؛ لذا ایجاد محیطی آرام، دوست داشتنی و لذت بخش، موجب جلب توجه و تمایل دانش آموزان برای حضور در مدرسه و ارتقای سلامت روانی و انگیزه یادگیری در آنان می شود.

واژه های کلیدی: محیط مدرسه، سلامت روان، رضایت تحصیلی، دانش آموزان

۱- مقدمه

یاددهی و یادگیری از دیرباز همیشه مورد توجه خاص بشر بوده است. اما امروزه در قرن بیست و یک یادگیری یک عامل راهبردی برای موفقیت افراد و جوامع بشری محسوب می شود. تعاریف متعددی برای یادگیری وجود دارد که هر یک از آن ها به جنبه های خاصی از فرآیند یادگیری تأکید می کنند و جنبه های دیگر آن را نادیده می گیرند. جامع ترین و مهم ترین تعریف که آن را به هیلگارد و مارکوئیز نسبت داده اند عبارتست از: « یادگیری یعنی تغییرات نسبتاً پایدار در رفتار بالقوه یادگیرنده، مشروط بر این که این تغییرات بر اثر تجربه رخ دهد. » (نوروزی وند و نوروزی وند، ۱۴۰۰).

انسان بیشتر تواناییهای خود را از طریق یادگیری به دست می آورد و از طریق یادگیری، رشد فکری یافته و تواناییهای ذهنی اش فعلیت می یابد. بنابراین، چنین می توان نتیجه گیری کرد که همه پیشرفتهای بشر در نتیجه یادگیری به دست می آید. در میان عوامل مختلف مؤثر بر یادگیری، انگیزه نقش مهمی را ایفا می کند. انگیزه تحصیلی یکی از ملزومات یادگیری به حساب می آید و چیزی است که به رفتار شدت و جهت می بخشد و در حفظ تداوم آن یادگیرنده کمک می کند. در واقع انگیزه آن چیزی است که به یادگیرنده انرژی میدهد و فعالیتهای او را هدایت می کند. (مولوی و همکاران، ۱۳۸۶)

امروزه محیط های یادگیری باید دارای محرک هایی باشند تا امکان فعالیت های اجتماعی و غیر ساکن را فراهم آورد، زیرا مهم ترین هدف نظام های نوین تحرک فیزیکی، ذهنی، رشد روحیه اجتماعی و تعاملات پی در پی انسان ها با یکدیگر است. (Greeno J.G., 1998) فضاهای آموزشی به دلیل محدودیت های خاص خود برای خشک و بی روح شدن مستعد است اما باید تمام تلاش ها را به کار گرفت تا از وقوع این حادثه جلوگیری کرد. اهمیت دادن به فضاهای آموزشی و رعایت اصول و استانداردهای مربوط به آن در طراحی این مراکز منجر به خلق محیطی متناسب با خواسته های روانی دانش آموزان و در نتیجه جامعه می گردد. ریشه علاقه و انگیزه هر دانش آموز به آموختن در مدرسه و قرار گرفتن در محیط آموزشی شکل می گیرد و در صورت ناهماهنگ بودن محیط با انتظارات فرد حس دافعه و عدم علاقه به یادگیری در فراگیر شکل می گیرد. شکل و چیدمان کلاسها، رنگ، نور و تهویه، امکانات آموزشی، دکوراسیون داخلی و همه و همه در آموزش پذیری و ایجاد علاقه و رغبت در دانش آموزان مؤثر است. (فرخ نیا، ۱۳۹۰) از نظر روانشناسان رنگ اشیاء، فضا و لباس تاثیر مستقیمی در برقراری ارتباط شخص با آنها دارد از این رو دانش آموزان تا زمانی که نتوانند خود را با فضای کلاس و اشیاء داخل کلاس و میز و نیمکت و لباس معلم و مانند آن تطبیق دهند نمی توانند از حضور در کلاس لذت ببرند و در فضای آن احساس آرامش کنند. (حسینی، ۱۳۸۵) به نظر روان شناسان محیط، قرارگاه آموزشی باید به گونه ای طراحی شود که یادگیری در آن آسان و خوشایند باشد.

۲- ادبیات تحقیق

آموزش و به تبع آن محیطهای آموزشی، بیشترین اثر و نقش را بر ذهنیت و تمدن سازی جوامع به عهده دارند. نزدیک به دو قرن، مدارس بزرگی بر مبنای مدل خطی یادگیری ساخته می شدند که در این مدارس باید گروه های همسانی از بچه ها در یک فضا که کلاس نامیده می شود جمع شوند و در طول یک سال، فرآیندی را با کسب دانشهای گوناگون طی کنند و در پایان، امتحانی از آنها بر اساس استانداردهای تدوین شده گرفته می شود؛ برای اینکه بتوان از آنچه آنها باید می آموختند اطمینان

حاصل شود و سپس آنها به کلاس و مرحله بالاتر ی فرستاده شوند. نظریه پردازان زیادی اعم از آموزش دهندگان و معماران، این مدل آموزشی را مورد نقد قرار داده اند. نتایج این انتقادات به آموزش رایج در مدارس و طراحی مدارس موجود، منجر به طراحی خلاقانه تر مدارس، کلاس های کوچک تر و مدارس قابل اداره تر، مدارس با پلان باز، توجه به تمامیت و جوانب مختلف شخصیت کودک، جایگزینی کلاس های آرام و منظم با محل بحثهای گروهی و تبدیل محیط های داخل مدرسه به اجتماعاتی با فضای گرم و امن شد. (فرد و همکاران، ۱۴۰۰)

مطالعات نشان میدهد که آن دسته از کودکانی که در مدرسی باکیفیت بهتر فضایی درس خوانده اند نسبت به کودکانی که در مدرسی با کلاسهای تاریک، شیشه های شکسته و چیدمان نامناسب و... درس خوانده اند، پیشرفت آموزشی بیشتری داشته اند.

در این زمینه پژوهش هایی در رابطه با اهمیت فضای فیزیکی مدرسه با انگیزه تحصیلی و سلامت روان دانش آموزان نیز انجام شده است :

رحیمی (۱۳۹۴) در بررسی رابطه بین عوامل فیزیکی کلاس با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان نتیجه گرفت که « اگر چه رابطه معناداری بین متغیرهای فیزیکی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان وجود ندارد، ولی این متغیرها بر نگرش معلم تاثیر گذار است و نگرش معلم نیز پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را تحت تاثیر قرار می دهد. همچنین مشخص شد که فضاهای آموزشی مدارس کنونی ما با ویژگی های روانی کودکان و نوجوانان سازگار نیست. بنابراین، لازم است در این رابطه اصلاحات لازم به عمل آید. متغیرهای فیزیکی حتی اگر بر پیشرفت تحصیلی دانش آموز نیز هیچ تاثیری نداشته باشد باید به خاطر حفظ سلامت بهداشت و امنیت روانی آنان مورد توجه قرار گیرند.»

یافته های پژوهش صفری و همکاران (۱۳۹۴) در بررسی محیط فیزیکی مدارس و نقش آن در سلامت و بهداشت روانی دانش آموزان نشان داد « یکی از عوامل مهم مؤثر در حفظ و ارتقای سطح سلامتی و شکوفایی استعداد دانش آموزان، بهداشت محیط و ایمنی مدارس است محیطی که در آن دانش آموزان به کسب علم و آموزش مشغولند همچون تمام محیط های دیگر که بر رفتار فرد مؤثر است رفتار و سلامت روان آنها را تحت تاثیر قرار می دهد. روشن است محیط فیزیکی مدرسه از جمله شرایط ساختمانی، نور، رنگ، بهداشت محیط در سلامت روان دانش آموزان تاثیر گذار است. از این رو ضروریست که در جهت ارتقاء بهداشت روانی دانش آموزان تامین شرایط فیزیکی مناسب مورد توجه قرار گیرد و از آنجایی که قسمت عمده ساعات روزانه دانش آموزان در محیط مدرسه می گذرد شرایط نامناسب فیزیکی مثل ناکافی بودن نور، سیستم گرمایش و سرمایش نامناسب، امنیت ساختمان و... بسیار حائز اهمیت است. »

جعفری و ابراهیم زاده (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی میزان تاثیر گذاری رنگ ها در فضای آموزشی و ارتقا یادگیری دانش آموزان پرداخته و نتیجه گیری کردند « در تعلیم و تربیت جدید، فضای فیزیکی مدرسه نه تنها یک محیط خشک و بی روح در فرآیند یادگیری محسوب نمی گردد، بلکه به عنوان یک عامل زنده و پویا در کیفیت فعالیت های آموزشی و تربیتی دانش آموزان نقش ایفا می کند. به عقیده صاحب نظران تعلیم و تربیت، در یک نگاه سیستمی، چگونگی معماری مدارس و عناصر تشکیل دهنده آن مثل رنگ، نور، صدا، تجهیزات و جز آن می توانند در کنار سایر عوامل آموزشی و تربیتی اثرات قابل توجهی بر فراگیران و دانش آموزان باقی گذارند. رنگ به عنوان اساسی ترین جلوه فضاهای آموزشی و پرورشی می تواند در کارایی درونی دانش آموزان مؤثر باشد. رنگ ها می توانند موجب شادی، امید یا ناراحتی و اندوه در افراد شوند. وجود رنگ مطلوب در فضاهای آموزشی تاثیر مثبتی در افراد داشته و حس علاقه مندی آنان را نسبت به تحصیل و یادگیری بر می انگیزد و موجب

پیشرفت زندگی اجتماعی و نشاط آنان می گردد. بنابراین باید رنگ متناسب با محیط مورد نظر در طراحی فضاهای آموزشی در نظر گرفته شود.»

افشاری و همکاران (۱۴۰۰) در تحقیق خود به بررسی ارتباط بین عملکرد تحصیلی دانش آموزان و محیط فیزیکی کلاس درس پرداخته و به این نتیجه دست یافتند که « تسهیلات فیزیکی مدرسه تاثیری اساسی بر عملکرد فراگیران و اثربخشی کار آموزگاران دارد. راحت بودن کلاس درس، درجه حرارت مناسب، نبود سر و صدا، نو بودن ساختمان و کم بودن تعداد فراگیران یک کلاس از عوامل بسیار مهم فیزیکی محسوب می شوند که روی تمرکز فراگیران بر روی درس و به تبع آن بر روی فرایند یاددهی و یادگیری تاثیر به سزایی دارد. »

فرود و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود به بررسی تبیین اصول طراحی محیطی مؤثر بر یادگیری دانش آموزان در مدارس ابتدایی (مطالعه موردی: مدارس ابتدایی شهر رشت) پرداخته و نشان دادند « رابطه مستقیم و معناداری بین عوامل سامانه معماری شامل: انعطاف پذیری، کیفیت نور و طبیعت و عوامل سامانه یادگیری شامل: نیازهای بنیادی، رفتاری و انگیزشی وجود دارد که بیشترین آن مربوط به تأثیر مربوط به عامل طبیعت با ضریب رگرسیون ۰/۶۱۰ می باشد که می تواند انگیزش کودکان را در هدف و شادابی که از عوامل مؤثر بر ارتقاء یادگیری است، افزایش دهد. نتایج حاصل از پژوهش، تأییدی بر پژوهش های صورت گرفته در خصوص طراحی و مناسب سازی محیط بر یادگیری کودکان است. با توجه به یافته های تحقیق می توان این گونه نتیجه گرفت که محیط در ایجاد زمینه های یادگیری به عنوان یک عامل مؤثر تلقی می شود. »

نتایج پژوهش شامرادی و همکاران (۱۴۰۲) در بررسی نقش رنگ مدرسه بر سلامت روانی دانش آموزان دوره ابتدایی نشان داد « گاه محیط های آموزشی مدارس و دانشگاه ها، نه تنها باعث سلامت روان نمی شود؛ بلکه تهدیدکننده سلامت روان نیز هست. چرا که شیوه های نامناسب، محتواها و برخوردهای نادرست باعث اضطراب، نگرانی، ناامنی و فشار روانی می شود. »

۳- روش تحقیق

این پژوهش با هدف بررسی تاثیر رنگ و محیط فیزیکی مدرسه در ایجاد انگیزه، سلامت روان و رضایت تحصیلی فراگیران مقطع ابتدایی، به شیوه توصیفی و از نوع کتابخانه ای انجام شده است و با توجه به روش پژوهش، جامعه آماری پژوهش شامل کلیه اسناد، مدارک و منابع مرتبط با موضوع مورد بررسی از جمله کتب، مقالات و پایان نامه ها می باشد.

۴- یافته های تحقیق

محیط، بستری برای شکل گیری بسیاری از ویژگی های رفتاری است. به بیانی دیگر بسیاری از عواطف، عادات، سلايق و حتی طرز نگرش ها و نشست و برخاست ها به گونه ای شگرف از محیط تأثیر می پذیرد. به همین خاطر است که بسیاری از صاحب نظران، محیط را دانشگاهی نامیده اند که هر فرد با توجه به زمینه ها و استعداد های خویش می تواند از آن بیاموزد و در معرض تأثیرات آن قرار گیرد، دانشگاهی که هیچ گاه فرد از آن فارغ التحصیل نمی شود. در یک تقسیم بندی کلی می توان در حال حاضر چهار محیط را در یادگیری مؤثر دانست: (تقیه، ۱۳۹۱)

۱- مدرسه: مدرسه رسمی ترین نهاد آموزشی و پرورشی در سنین کودکی و نوجوانی است.

۲- **خانواده:** از سپیده دم تاریخ بشر تاکنون، خانواده به عنوان یک نهاد اساسی در نگهداری و تربیت فرزندان، نقش منحصر به فردی ایفا نموده.

۳- **اجتماع:** اجتماع نظام پیچیده‌ای است که این امکان را فراهم می‌آورد تا افراد تحت تأثیر عوامل مختلف در آن به تعامل با یکدیگر بپردازند.

۴- **رسانه‌های جمعی و اینترنت:** رسانه‌های جمعی و اینترنت را می‌توان ابزارهای آموزشی مدرن نامید که به تنهایی می‌توانند تعاملات موجود در هر یک از محیط‌های سه گانه قبلی را تحت الشعاع قرار داده و حتی تأثیرات آموزشی آنها را ناچیز نموده یا آن را خنثی نمایند.

محصّلین و دانش‌آموزان پس از محیط مسکونی خود بیشترین ساعات روز را در واحدهای آموزشی می‌گذرانند. با توجه به نقش اساسی آموزش در فرآیند شکل‌دهی به فرهنگ جامعه لازم است علاوه بر اهمیت دادن به فرآیند آموزش به ایجاد محیط مطلوب که شوق و انگیزه را نسبت به فرآیند یاددهی-یادگیری در دانش‌آموزان ایجاد کند توجه کافی و وافی داشت.

امروزه تأثیر طراحی فضا بر فرآیند انجام کار بر کسی پوشیده نیست اما زمانی می‌توان گفت که طراحی یک فضا تأثیر مثبت بر روند کار و افراد مرتبط با آن فضا را دارد که بتوان مجموع عوامل موثر بر موضوع، نظیر: کاربران و نیازهای آنها، ابعاد وجودی، محیط پیرامون و... را به درستی درک کرده و با تجزیه تحلیل اطلاعات مربوطه بتوان محیط فکری نو و راه حل متفاوت و مناسبی ارائه داد. به دلیل ماهیت بین رشته‌ای معماری و ارتباط انکار ناپذیر آن با سایر علوم همانند علوم اجتماعی، انسانی، هنر و... نه تنها محصول نهایی طراحی بلکه فرآیند طراحی و معماری مورد اهمیت واقع می‌شود و یک طراح معمار تنها زمانی می‌تواند محیط ذهنی و محیط بالفعل تبدیل کند که شرایط اجتماعی، فرهنگی، روانی و... مخاطبان محیط را به صورت کامل در نظر بگیرد.

همواره در طول تاریخ نیازهای بشر منشاء نوآوری بوده که با گذشت زمان سیر تکاملی خود را طی کرده‌اند. عواملی چون افزایش جمعیت، آلودگی محیط زیست، محدود بودن منابع و در نهایت پیچیدگی‌های زندگی اجتماعی در دهه‌های گذشته سبب توسعه موضوع روانشناسی محیط معماری و تأثیر آن بر محیط شهری شده که به بررسی اثرات مثبت و منفی محیط مصنوع بر رفتار انسان و بالعکس می‌پردازد. در نظر گرفتن این موضوع می‌تواند در طراحی و ساخت محیط فیزیکی فردی و اجتماعی مطلوب تر کمک شایانی داشته باشد. از آنجایی که به جرأت می‌توان گفت مدرسه و در مجموع محیط‌های آموزشی در شکل‌گیری ابعاد وجودی هر فرد تأثیر به‌سزایی دارد لذا در طراحی و ساخت آن به عوامل مختلف با دقت نظر بیشتری پرداخته شود.

حال به بررسی دقیق‌تر مولفه‌های طراحی معماری محیط‌های آموزشی بر بهبود کیفیت یادگیری دانش‌آموزان می‌پردازیم: (بی‌نا، ۱۳۹۹)

۱. سر و صدا

سر و صدای ممتد و غیر قابل پیش‌بینی سبب خستگی بدن و کم شدن میدان دید، تشخیص رنگ و در نهایت کاهش بازده کاری دانش‌آموزان می‌شود. نتایج تحقیقات دانشمندان دانشگاه البورگ بر روی پژواک صدا در کلاس درس نشان می‌دهد در کلاس‌هایی که فرش و پرده وجود ندارد و صدای آنها چوبی و یا فلزی است و در آن از پارچه استفاده نشده، صدا مدت زمان

بیشتری در فضا می ماند، از این رو کلاس پر از صداهای زاید مانند پیچ پیچ و خش خش کاغذ و ... می گردد و گاه معلم برای اینکه صداها را تحت شعاع قرار دهد بلند صحبت می کند که برای دانش آموزان نامطلوب است.

همچنین تحقیقات نشان می دهد به طور میانگین از هر ۱۶ دانش آموز یک نفر مشکل شنوایی دارد و از میان هر سه دانش آموز که ضعف شنوایی دارند یک نفر مردود می شود. بنابراین طراحی محیط های آموزشی علاوه بر دقت نظر در مکان یابی سایت از نظر الودگی صوتی باید طراحی داخلی به گونه ای باشد تا میزان پژواک و انعکاس صداهای زاید را به حداقل برساند.

۲. نور و متغیرهای مربوط به آن

حس بینایی نقش بسیار مهمی در آموزش و یادگیری دانش آموزان ایفا می کند به طوری که بیش از ۳۳ درصد یادگیری بر عهده آن می باشد بنابراین اگر عمل دیدن با اشکال همراه شود سبب افت شدید در عمل یادگیری می شود.

روشنایی از طریق نور طبیعی یا مصنوعی تامین می گردد که در هر صورت باید به میزان و کیفیت آن توجه شود. نور طبیعی نسبت به نور مصنوعی سبب ارتقاء کیفیت یادگیری می شود پس طراحی فضای کلاس باید به گونه ای باشد که حداکثر بهره از نور خورشید را ببرد. در صورت استفاده از نور مصنوعی باید نور ماوراء بنفش به لامپ فلئورسنت اضافه گردد تا به طیف خورشید نزدیک تر شود.

در اغلب کلاس های انعطاف پذیر که ترتیب نشستن شخصی و تیمی تغییر می کند یک منبع نور جهت دار معمولاً نتایج ضعیفی را ایجاد می کند. راه حل عمومی آن است که نور رسانی غیر مستقیم زیادی که از سقف منعکس می شود فراهم آید. نور پردازی غیرمستقیم یک کیفیت بالاتر نور را به وسیله نورپردازی سقف تامین می کند که نور را بدون ایجاد خیرگی به صورت یکنواخت پخش می کند. روشن ترین سطوح کلاس باید حداکثر ۱۶ برابر و تاریکترین آن ۳ برابر تاریک تر از سطح میز باشد.

تجربیات متعدد نشان داده است که مساحت پنجره های شیشه دار باید حداقل به اندازه یک پنجم سطح اتاق باشد تا حداقل روشنایی برای خواندان و نوشتن موجود باشد. از طرف دیگر، از هر اقدامی که موجب تساوی روشنایی برای همه شاگردان شود، نباید دریغ نمود. نور از نظر توزیع باید مطلوب باشد و به صورت یکنواخت پخش شود تا درخشندگی سطوح سبب ناراحتی چشم نگردد. همچنین میزان نور کافی باشد و سایه های مزاحم موجود نباشد. (نصر اصفهانی و معین پور، ۱۳۸۱)

۲-۱. رنگ محیط

وجوه فیزیکی کلاس های آموزشی تاثیر به سزایی بر رفتار و سطح آموزش و یادگیری دانش آموزان دارد. محیط فیزیکی مناسب، رفتارهای متعارف را نیز بوجود می آورد. برای دست یابی به اهداف آموزشی والا، یکی از مهمترین مؤلفه هایی که باید بدان پرداخت محیط فیزیکی کلاس است. استفاده مناسب از رنگ های مختلف در کلاس ها، فضاهای آموزشی و دیوار نگارهای حیاط مدرسه، به مانند موتور محرک افزایش قدرت یادگیری دانش آموزان عمل می کند که می تواند راندمان آموزشی را بالا ببرد. (ملک، ۱۳۹۸)

رنگ فقط محدود به کتاب ها نمی باشد بلکه رنگ دیوار ها نیز بر روان دانش آموزان اثر میگذارد. مطالعات نشان میدهد که

محیط های یکنواخت القا کننده اضطراب و نگرانی بوده و در نتیجه باعث میشود تا تمرکز فرد کاهش یابد. از این رو استفاده از رنگ های مناسب در مدارس زمینه را برای تبدیل یک محیط استرس زا و کسل کننده به محیط آکنده از احساسات مثبت، خوشایند و محرک مهیا می سازد. (کریمی و عطار، ۱۳۹۵) انسان هایی که در محیط خود با رنگ های گرم و مهیج در ارتباط هستند به نسبت افراد که در محیط با رنگ های سرد هستند فعال تر و خلاق تر خواهند بود و در نتیجه یادگیری آنها افزایش خواهد یافت.

استفاده از یک محیط با رنگهای مخصوص و شاد، میزان بهره وری مغزی را افزایش می دهد. برعکس، مکان هایی با دیوارهای سفید و بدون رنگ برای داشتن تمرکز؛ مضر هستند. حتی در برخی از موارد، گفته شده است که اتاق کار بسیار تمیز برای طولانی مدت باعث عملکرد ضعیف آنها میشود. همچنین در یک آزمایش علمی، تعدادی داوطلب به مدت یک ساعت، در اتاقی با دیوارهای قرمز و بقیه در اتاقی با دیوار آبی، تایپ کردند. افرادی که در اتاق قرمز رنگ بودند، امتیاز بیشتری در مقایسه با مکان آبی رنگ، به دست آوردند. باید توجه داشته باشید که طبق تحقیقات روانشناسی، در فضای قرمز رنگ؛ تمرکز فرد بیشتر است. همچنین در جای آبی رنگ؛ خلاقیت و ایده های بیشتری به ذهن خطور خواهد کرد.

۲-۱-۱. مزایای یک کلاس درس رنگی

رنگ ها هم از نظر روحی و هم از نظر جسمی دانش آموزان را تحت تاثیر قرار می دهند. در نتیجه، مهم است که هنگام تنظیم کلاس درس، رنگ ها با دقت انتخاب شوند. مزایای وجود رنگ ها در کلاس های درس به شرح زیر است :

• فضای زیبایی شناختی ایجاد می کند

استفاده از تزئینات رنگارنگ به ایجاد یک محیط آموزشی زیبا کمک می کند که معلم و دانش آموزان هر روز صبح منتظر ورود به آن باشند.

• خلق و خوی معلم و دانش آموزان را بهبود می بخشد

محیط فیزیکی کلاس درس به طور مستقیم بر روحیه و احساسات دانش آموزان تأثیر می گذارد. هنگامی که دانش آموزی از نظر روحی در وضعیت روحی خوبی قرار دارند و از نظر ذهنی در مکان خوبی قرار دارند، احتمال بیشتری وجود دارد که بتواند اطلاعاتی را که به آنها ارائه می شود دریافت کرده و به خاطر بسپارد. تاثیر رنگ بر کلاس درس حتمی است و هر رنگ تأثیر خاصی بر روحیه دانش آموزان دارد، بنابراین مهم است که رنگ های مناسب را با دقت انتخاب کنید.

• مکان روشن تر و شادتر

داشتن یک کلاس درس رنگی فضای روشن و شادی را برای دانش آموزان ایجاد می کند. همیشه فضای شاد باعث باز شدن چاکراه ها و بهبود آموزش می شود.

• توانایی تمرکز را بهبود می بخشد

رنگ های خاصی وجود دارند که باعث افزایش تمرکز و توجه می شوند که می توان از آنها برای حمایت از دانش آموزان استفاده کرد. به عنوان مثال، آبی یک رنگ عالی برای افزایش توانایی تمرکز دانش آموزان است.

• **حافظه دانش آموزان را بهبود می بخشد**

رنگ های خاصی وجود دارد که به دانش آموزان کمک می کند اطلاعات را بهتر به خاطر بسپارند. به عنوان مثال، رنگ های روشن مانند نارنجی برای تقویت حافظه عالی هستند.

• **خلاقیت دانش آموزان را افزایش می دهد**

رنگ های خاصی وجود دارد که خلاقیت دانش آموزان را تقویت می کند. به عنوان مثال، رنگ های شاد مانند زرد برای ارتقای خلاقیت در کلاس عالی هستند.

• **انگیزه را افزایش می دهد**

رنگ ها این قدرت را دارند که انگیزه دانش آموزان را افزایش دهند، که وقتی دانش آموزان روی کارهایی کار می کنند که برای آنها جالب نیست یا برای آنها چالش برانگیز است بسیار مفید است.

• **رفتار را بهبود می بخشد**

انتخاب رنگ ها بر اساس نیاز دانش آموزان راهی عالی برای مدیریت رفتار و حمایت از دانش آموزان است. رنگ های آبی، سبز و بنفش آرامش را به کلاس درس می آورند.

وضعیت کنونی مدارس از لحاظ ترکیب رنگ های استفاده شده برای محیط های آموزشی در اکثر موارد نامناسب و کارشناسی نشده است. استفاده از رنگ در فضای آموزشی و کلاس های درس می تواند یکی از دو حالت زیر را در بر داشته باشد:

۱. استفاده مناسب از رنگ ها که می تواند سرعت یادگیری، گیرایی دانش آموزان و ... را افزایش دهد.

۲. استفاده نامناسب از رنگ ها که می تواند باعث کاهش میزان یادگیری، بی قراری و ... در دانش آموزان شود.

اهمیت دادن به رنگ در فضاهای آموزشی کشورمان متأسفانه به دست فراموشی سپرده شده و در ساخت مدارس که آن هم به همت خیران مدرسه ساز انجام می گیرد، تنها به ایمنی و تعداد کلاس ها برای گنجاندن هر چه بیشتر دانش آموزان دقت می شود و به تاثیر عامل مهم دیداری رنگ ها بر یادگیری و شادی آوری دانش آموزان توجهی نمی شود.

۲-۱-۲. اصول رنگ بندی فضاهای آموزشی

قرمز :

رنگ قرمز در معماری کلاسهای درس، کاربردی ندارد؛ زیرا دیوارهای قرمز کودکان را آشفته حال و بد خلق می کند و به علت روح هیجانی که در این رنگ نهفته است، کودک را از حالت آرام خارج کرده و به جنب و جوش و ناآرامی می کشاند و از تمرکز او جلوگیری می کند؛ لذا بهتر است از رنگ قرمز در فضای کلاسی استفاده نشود اما می توان از این رنگ در محیطهای بازی، نمایش و ورزش استفاده کرد .

زرد:

رنگ زرد در دکوراسیون داخلی، فضا را روشن و شاد می‌سازد ولی مشاوران و مددکاران اجتماعی که سر و کارشان با کسانی است که از لحاظ احساسی، آسیب پذیرند باید در انتخاب این رنگ با احتیاط عمل کنند؛ زیرا این رنگ هم برای احساسات خوب و هم برای احساسات بد بسیار تحریک کننده است. لازم به ذکر است که طراحان اتاقهای آموزشی هم از این امر مستثنی نبوده و باید در انتخاب رنگ فضای آموزشی توجه لازم را داشته باشند.

نارنجی

قرار گرفتن در محیط نارنجی، افق دید و فکر را وسیعتر کرده و رنگی انقلابی بشمار می‌رود، چرا که پشتکار و پروژه‌های رسیدن به گامهای موفقیت آمیز را ترسیم می‌کند. در ستاره‌شناسی، نارنجی با علامت شیر (مرداد) ارتباط خاصی دارد و به تقویت ایده‌آلهای دوستانه و اجتماعی، خلاقیت و خودشکوفایی کمک می‌کند. در رنگ نارنجی، حسی مستتر شده که می‌تواند بر حمله‌های غیرمنطقی و فوبی‌ها (ترسها) پایان دهد.

رنگ نارنجی، رنگی زنده و قوی است و بهتر است با رنگهایی همچون رُسی یا زردآلویی مخلوط شود تا اتاق را از حالت پرتنش خارج کرده و به محیطی آرام و دوستانه‌تر تبدیل کند. از آنجا که نارنجی رنگی است محرک، برای فضای آموزشی در مقطع دبستان بسیار ایده‌آل است؛ چرا که از یک طرف دانش آموزان را سرزنده، نیروبخش، گرم و آرامش طلب می‌کند و از طرف دیگر از خواب آلودگی و بی‌علاقگی کودک مخصوصاً در ساعات اولیه صبح جلوگیری می‌کند. (محمدپور، ۱۳۸۸)

آبی:

نشان دهنده آرامش کامل است. بر تن کردن لباس آبی نشان معنویت و نظم است. آبی رنگ پاک، معصومیت، بی‌آلایشی، وفاداری، روشنایی، عشق مطلق. رنگ مهربانی، آبی موجب کاهش فشار خون است و بوسیله اعصاب سمپاتیک و پاراسمپاتیک موجب می‌شود که گلبولها به بدن فرورفته و انسان آرام و با اعصابی محکم فعالیت کند. از آنجا که رنگ آبی، کیفیتی سرد و رسمی دارد، فضا را به آرامش می‌کشاند و البته از حالت دوستانه و گرمی‌بخش دور می‌کند. لذا بهتر است در فضاهای آموزشی و کلاس، این رنگ را با تلفیق رنگهای دیگر استفاده کرد.

بنفش

عناصر تشکیل‌دهنده رنگ بنفش، قرمز و آبی هستند. امتزاج این دو رنگ با بنفش، سردی و گرمی خاصی را در محیط ایجاد کرده که رنگ قرمز، گرمی فضا و رنگ آبی سردی آن را بیشتر می‌سازد؛ لذا طیفهای کم رنگ بنفش به فضا و محیط آموزشی؛ آرامش، روحیه و شادابی را تلقین می‌کند، ولی لازم به ذکر است که قرار گرفتن به مدت طولانی در فضای بنفش، سبب افسردگی می‌شود، زیرا انرژی‌های آن به قدری قوی است که ذهن نمی‌تواند بار اضافی آنرا تحمل کرده و از خود واکنش نشان می‌دهد. پس بهتر است در طراحی فضای آموزشی، رنگ بنفش را با رنگهای سفید، سبز و یاسی ممزوج کرد.

سبز

سبز، یک رنگ ثانویه است که از ترکیب دو رنگ متضاد زرد و آبی بدست می‌آید. این رنگ چون با طبیعت در ارتباط است، رنگی متعادل محسوب می‌شود و به آرامش روحی و اعصاب کمک کرده و محیطی آرامش‌بخش را ایجاد می‌کند. سبز برای دکوراسیون اتاقهای مطالعه، فضاهای آموزشی و مکانی که به تمرکز احتیاج دارد با اهمیت بوده و رنگ ایده‌آلی محسوب می‌شود. این رنگ به اتاق و کسانیکه در آن فضا قرار دارند، آرامش متعادلی می‌دهد. اگر سبز را با انواع کرم و سفید مخلوط کنیم و در رنگ‌آمیزی اتاق و فضای آموزشی بکار بریم، فضای آرام‌بخش و تفکر آمیزتری خواهیم داشت و اگر با رنگ قرمز ترکیب شود، به شکوفایی خلاقیت افراد در آن فضا پرداخته و از خود ترکیبی قوی می‌سازد.

رنگ آبی با رنگ سبز ترکیبی دلنشین و هماهنگ دارند که در طبیعت به صورت گل‌های آبی در میان شاخ و برگ‌های سبز نمودار شده است. این دو رنگ به کلاس، فضایی متعادل و آرام داده و به تقویت تمرکز افراد می‌انجامد که برای اتاقهای مطالعه بسیار ایده‌آل است. بطور کلی تلفیق این دو رنگ، آرام‌بخش و متمرکز کننده حواس است. (محمدپور، ۱۳۸۸)

۲-۱-۳. رنگ‌بندی مدارس دوره ابتدایی

در مقطع ابتدایی، از آن جایی که دانش‌آموزان در سنین پایین‌تر هستند، توصیه می‌شود از رنگ‌هایی استفاده شود که شور و اشتیاق بچه‌ها را افزایش دهد؛ بهتر است رنگ دیوار و سقف کلاس‌ها سفید مات باشد و در کنار آن برای تزئین محیط و المان‌های بصری از رنگ‌های شاد و گرم استفاده شود، آبی، سبز، نارنجی، زرد و قرمز از جمله‌ی این رنگ‌ها هستند.

البته باید سعی کرد به خوبی این رنگ‌ها با یکدیگر ترکیب شوند، مثلاً اگر به تنهایی از رنگ آبی برای تزئین فضاها استفاده می‌شود، این احتمال وجود خواهد داشت که احساس کسالت و سکون در بچه‌ها به وجود آید؛ به همین دلیل خوب است که رنگ‌های متنوع را در کنار هم به کار برده شود تا علاوه بر ایجاد حس نشاط و سرزندگی در دانش‌آموزان، تمرکز آن‌ها به دلیل استفاده از یک رنگ قالب نیز برهم نخورد.

خیلی از کتب درسی در مقطع ابتدایی، به رنگ‌های شاداب و حتی تا حدودی گرم و تند هستند، این موضوع به این دلیل است که این رنگ‌ها باعث افزایش انرژی و شادابی دانش‌آموزان خواهند شد؛ ضمناً توجه به این نکته ضروریست که رنگ‌ها همیشه بهترین حالت خود را در نور طبیعی دارند و برای اینکه بهترین نتیجه بدست آید، بهتر است نورپردازی کلاس‌ها به گونه‌ای باشد که بتوانند بیشترین میزان نور را به کمک پنجره‌ها و از محیط بیرون جذب کنند. (گوهری، ۱۴۰۰)

۳. سازماندهی و آرایش کلاس

مهمترین تحول در فضاهای آموزشی، شکستن خط نگاه معلم و دانش‌آموزان و ایجاد فضا برای تعامل دانش‌آموزان با یکدیگر است. بدین منظور اساساً ردیف‌های خطی، مغایر با روحیات دانش‌آموزان شناخته می‌شود. در کلاسهای سنتی که صندلی‌های دانش‌آموزان در ردیف‌های منظم و پشت سرهم چیده می‌شود و میز معلم در جلوی کلاس قرار می‌گیرد، تمام توجه به معلم

متمرکز می‌شود و ارتباط میان دانش‌آموزان اندک است. این نظم و ترتیب هنگامی که معلم درسی را برای همه کلاس ارائه می‌دهد، ممکن است بسیار مطلوب باشد، اما یادگیری از هم‌کلاسی‌ها و کارگروهی را غیر ممکن می‌سازد. دانش‌آموزان ردیف آخر کلاس، در فاصله زیادی از معلم قرار دارند و به احتمال زیاد کسانی هستند که مشکلات انضباطی و بی‌نظمی را ایجاد می‌کنند (زینعلی، ۱۳۸۹)

در برخی از کلاس‌ها صندلی‌ها دور میزها چیده می‌شود و میز معلم در حاشیه قرار می‌گیرد که این نوع آرایش در کلاس‌های علوم تجربی به کار گرفته می‌شود. اگر امکانات کلاس به صورتی باشد که آرایش دانش‌آموزان به شکل دایره یا U شکل سازماندهی شود، دانش‌آموزان با یکدیگر و با معلم می‌توانند ارتباط متقابل برقرار کنند. در این صورت، معلم جزئی از دانش‌آموزان محسوب شده و می‌تواند علاوه بر تدریس، به راهنمایی و هدایت بحث‌های جمعی دانش‌آموزان نیز بپردازد (صیامی، ۱۳۸۰)

در هر حال، هنگام بررسی طرز چیدن صندلی‌ها در کلاس، توجه به همه دانش‌آموزان، شایان اهمیت است. یکی از نیازهای اساسی کودکان این است که مورد توجه دبیران قرار گیرند، به صورت گروه‌های ۴ یا ۵ نفره کنار هم قرار گیرند و از تعامل با هم وانجام کارهای گروهی زیر نظر معلم به عنوان یک راهنما با شوق و علاقه به آموزش بپردازند. چنانچه فضای فیزیکی کلاس مشوق ایجاد این احساس در دانش‌آموزان باشد، بدون تردید از میزان مسائل و مشکلات انضباطی نیز به طور چشمگیری کاسته خواهد شد.

۴. حرارت و تهویه کلاس

یکی دیگر از عوامل تأثیر گذار بر یادگیری، تجهیزات مناسب برای تولید گرما و سرماست که کم توجهی به آن می‌تواند سبب افت در یادگیری و آسیب‌های جانی شود. بر اساس گزارش مؤسسه استاندارد ایران، حرارت ۱۶-۱۸ درجه سانتی‌گراد برای کلاس درس مناسب بوده و وجود جریان هوا برای آن ضروری است. اگر هوای محیط بیش از اندازه گرم باشد، بر مکانیسم تنظیم حرارت بدن فشار وارد آمده و بازده فعالیت‌های فیزیکی و مغزی کاهش خواهد یافت. بنابراین، مشاهده می‌شود که وضعیت حرارت در کلاس، عاملی است که بر چگونگی فعالیت فراگیران و در نتیجه یادگیری آنان اثر می‌گذارد.

در تحقیقی که در دانشگاه‌ها روایت روی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی در زمینه هوای لازم صورت گرفت، مشخص شد که اگر فعالیت افراد زیاد شود، میزان هوای لازم از مقدار هوای ضروری در حالت عادی زیادتر خواهد بود. ضمناً هوای کلاس معمولاً سه تا پنج مرتبه در هر ساعت باید تعویض شود زیرا هوای داخل اتاق نباید بیش از یک درصد دی‌اکسید کربن داشته باشد. درجه حرارت مناسب برای کلاس ۱۸ درجه سانتی‌گراد است و به طور کلی، سیستم‌های حرارت مرکزی بهترین وسایل برای تأمین و کنترل حرارت مورد نیاز هستند. از آنجا که در همه مدارس ما امکان داشتن این سیستم‌ها هنوز موجود نیست، جهت تأمین گرمای مناسب در کلاس‌ها بهتر است از بخاری‌های گازی با لوله‌های بلند استفاده شود. برای داشتن رطوبت مناسب می‌توان از ظروف بزرگ آب بر روی بخاری استفاده کرد.

۵. ابعاد ظاهری کلاس

در ارتباط با چگونگی ویژگیهای سطوح و ابعاد ظاهری کلاس، به طور کلی می‌توان گفت که دیوارهای کلاس باید خشک، بدون درز، صاف و حداقل تا ارتفاع ۱/۵ متر قابل شستشو بوده و بهتر است از سنگ باشد. دیوار کلاس‌ها باید ساده باشد تا گردوغبار روی آن جمع نشود. کف کلاس‌ها باید قابل شستشو، مسطح و بدون درز بوده، لغزنده و مرطوب نباشد. این نکات در مورد سقف نیز باید رعایت شود.

نویفرت در مورد شکل کلاس اظهار می‌دارد که مستطیل یا ذوزنقه، بهترین شکل برای کلاس درس است. اشکال مربع، مدور یا بیضی و غیره از لحاظ صوتی مناسب نیست. مساحت‌های بزرگ انحنادار، ایجاد نقاط کانونی کرده، مانعی بزرگ برای صدا ایجاد می‌کند. (آران، ۱۳۷۳) برای هر دانش‌آموز ۱/۵ مترمربع زمین و ۵/۵ مترمکعب هوا لازم است. به عبارت دیگر، برای یک کلاس ۳۰ نفری، ابعاد اتاق باید به طول ۸ متر و عرض ۶ تا ۷ متر و ارتفاع ۴ متر باشد. فضای لازم برای هر دانش‌آموز نباید از ۴/۵ مترمکعب و ارتفاع ۳ متر کمتر باشد. بنابراین، درانتخاب یک مکان برای کلاس، باید حجم کلاس و تعداد دانش‌آموزان را مد نظر قرار داد.

۶. طبیعت

فضای باز مدارس فرصتهای مناسبی برای روبرو شدن دانش‌آموزان با تجارب جدید و گوناگون فراهم میکند. ارتقا کیفیت یادگیری دانش‌آموزان ارتباط مثبت و مستقیمی با افزایش کیفیات محیطی حیاط مدرسه دارد. مطالعه تئوریهای آموزشی نشان از توجه پژوهشگران، به آموزشهای خارج از محیط کلاس در کنار آموزشهای داخل کلاس دارد و استفاده از طبیعت به عنوان ابزار آموزشی بسیار مورد توجه قرار گرفته است. همچنین حضور دانش‌آموزان در فضای باز مدارس باعث ایجاد آرامش روحی، حس تعلق خاطر بیش تر دانش‌آموزان، افزایش حس مالکیت به مدرسه تکامل اجتماعی و ارتقای یادگیری دانش‌آموزان می‌شود. (فروود و همکاران، ۱۴۰۰)

۷. تأسیسات و امکانات ورزشی

امکانات و تجهیزات ورزشی از ضروری ترین نیازهای بشر که جزء شرطهای اصلی بهداشت روانی به شمار می‌رود، آرامش، خاطر احساس، امنیت شادایی و نشاط است و ورزش یکی از راههای دست یابی به این امر مهم است. افرو (۱۳۸۷) معتقد است که، ورزش از سویی با ایجاد محیطی فرح انگیز و نشاط آور و از سوی دیگر با کاستن فشارهای عضلانی و از بین بردن نستی و کسالت فشارهای روانی را مهار و باعث احساس شادی و نشاط می‌شود. اصفهانی (۱۳۸۳) ورزش و تحرک بدنی را عامل دستیابی به توانایی نشاط و سلامتی بیشتر میدانند ورزش کردن به طور مرتب باعث طولانی شدن عمر میشود و به افراد کمک کند که از زندگی لذت بیشتری ببرند و احساس ذوق و بهبودی نمایند. از نظر شادزی (۱۳۸۴) در خصوص آثار ورزش میتوان به کم کردن و از بین بردن فشارهای، روحی استرس،ها افزایش قدرت دفاعی بدن اشاره کرد. وود معتقد است که ورزش و تحرک بدنی کیفیت زندگی را در تمام سنین برای همگان بهبود میبخشد. ورزش به زندگی رنگ شادی می بخشد و عمر را طولانی می‌کند.

۸. کتابخانه، سالن مطالعه کارگاه و آزمایشگاههای غنی :

خواندن کتاب سبب، دانایی استحکام، عقاید اعتداده، نفس، آرامش لذت و شادی و سرگرمی می شود. وجود امکاناتی مانند کتابخانه و سالن مطالعه و کارگاه و آزمایشگاههای غنی دانش آموزان را به فعالیت و کنجکاو می دارد.

محیط فیزیک مدرسه و بهداشت روانی

محیطی که در آن دانش آموزان به کسب علم و آموزش مشغولند همچون تمام محیطهای دیگر که بر رفتار فرد موثر است رفتار و سلامت روان آنها را تحت تاثیر قرار می دهد. روشن است محیط فیزیکی مدرسه از جمله شرایط ساختمانی، نور، رنگ، بهداشت محیط در سلامت روان دانش آموزان تاثیرگذار است. از این رو ضروریست که در جهت ارتقاء بهداشت روانی دانش آموزان تامین شرایط فیزیکی مناسب مورد توجه قرارگیرد و از آنجایی که قسمت عمده ساعات روزانه دانش آموزان در محیط مدرسه می گذرد شرایط نامناسب فیزیکی مثل ناکافی بودن نور، سیستم گرمایش و سرمایش نامناسب، امنیت ساختمان و... بسیار حائز اهمیت است.

بهداشت محیط مدارس:

نقش بهداشت محیط و فضای فیزیکی مدرسه در امنیت جسمی و روانی دانش آموزان و کارکنان مدرسه از جایگاه منحصر به فردی برخوردار بوده و به عنوان پیش شرط اساسی ایجاد و توسعه مدارس سالم تلقی می شود. محیط فیزیکی مدرسه دارای ابعاد بسیار گسترده و وسیعی بوده و شامل موقعیت، مساحت، ساختمان، محوطه مدرسه، نور، تهویه، کلاسها، تجهیزات ورزشی مدرسه و... مسائل مختلف دیگری است که هر کدام به نوبه خود سلامت مدرسه، دانش آموزان و کارکنان مدرسه را تحت تاثیر قرار می دهند

ایمنی و بهداشت محیط مدرسه که در فصل چهارم آئین نامه اجرایی مدارس به آن توجه شده، از اصول اولیه بهداشت مدارس است. بدون شک یکی از مولفه هایی که در آموزش و پرورش کودکان تاثیر اجتناب ناپذیر دارد. محیط مادی و فیزیکی حاکم بر مدرسه است. محیط مدارس باید به گونه ای باشد تا از هر لحاظ به نیازهای جسمی، روانی و اجتماعی دانش آموزان پاسخ دهد. در آموزش و پرورش نوین فضای فیزیکی به عنوان یک عامل زنده و پویا در انجام فعالیتهای آموزشی و تربیتی دانش آموزان تلقی میگردد. چنانچه در مدرسه آب سالم، سرویسهای بهداشتی، فضای کافی، تجهیزات و وسایل مناسب و استاندارد، سیستم صحیح جمع آوری زباله و فاضلاب وجود نداشته باشد و به طور کلی آسایش محیطی فراهم نشود، به طور قطع تلاشهای آموزش و پرورش معلمان و مربیان بازدهی مطلوب را نخواهد داشت. (صفری و همکاران، ۱۳۹۴)

۶- بحث و نتیجه گیری

آموزش و پرورش، کلید فتح آینده است و از دیر باز انتظار از آموزش و پرورش آن بوده که انسانهای فردا را تربیت کند و نسل امروز را برای زندگی در جامعهی فردا آماده سازد. رسالت آموزش و پرورش، توان بخشیدن به فرد فرد انسانها در جهت توسعهی کامل استعدادهای خود و نیز شناخت توانمندیهای خلاق خود است و بهره گیری صحیح از سیاستهای اصلاحی به

دور از هر گونه افراط و تفریط و یا تعصب کورکورانه می‌تواند دگرگونی‌های مثبتی را در سیستم آموزشی ایجاد کند. در راستای بازنگری و برنامه‌ریزی برای کیفیت بخشی به امر آموزش شرایط فیزیکی محیط آموزشی نیز در کنار سایر عوامل در کارآمدی و اثربخشی کار نقش مهمی را ایفا می‌کند. بنابراین پیشنهاد می‌شود به طراحی فضاهای آموزشی اهمیت ویژه داده شود تا موجبات تسهیل در امر تفکر انتقادی و یادگیری فعال فراهم گردد. بهترین محیط کلاس درس، محیطی است که در آن شاگردان به مهمانانی شبیه هستند که از آنها به خوبی استقبال می‌شود و معلمان به منزله میزبانان مهمان نواز عمل می‌کنند. محیط آموزشی باید به گونه‌ای باشد که علاقه و رغبت را نسبت به سایر محیط‌ها در دانش آموزان بیشتر ایجاد کند. بهبود کیفیت عوامل محیطی از طریق ایجاد سیستم تهویه مناسب، تامین نور کافی و مجاورت به پنجره جهت استفاده از نور طبیعی و دید بیشتر، ایجاد خلوت صوتی و بصری، تامین آرامش و جلوگیری از شلوغی فضای آموزشی، انعطاف پذیری فضای آموزشی از طریق قابل کنترل نمودن محیط و رعایت ویژگی‌ها و ارگونومی بدن دانش آموزان در طراحی مبلمان و چیدمان فضای آموزشی و همچنین بهبود شرایط روانی با ایجاد جو آموزشی مطلوب و بهبود رابطه مسئولین با دانش آموزان از عواملی هستند که در ایجاد فضای آموزشی مطلوب و ایجاد رضایت در دانش آموزان و در نتیجه افزایش یادگیری و بهره‌وری و موفقیت فضای آموزشی تاثیر شایان توجهی دارند.

از نظر عوامل فیزیکی محیط یادگیری و تاثیر آن در روند آموزش در سال‌های اخیر مباحثی مطرح شده و خوشبختانه گام‌های اولیه برداشته شده است، اما نیاز به پی‌گیری و جدیت بیشتری احساس می‌شود. در این رابطه، نقش مدیران و معلمان مدارس بسیار اساسی و پررنگ تر از سایر عوامل است زیرا آنها می‌توانند با در نظر گرفتن سلیقه‌ها و نیازهای دانش آموزان تغییراتی را در محیط مدرسه ایجاد نمایند به نحوی که دانش‌آموزان احساس رضایت کنند و دلبستگی بیشتری به حضور در محیط مدرسه داشته باشند. البته برای مدارس جدیدالتأسیس در نظر گرفتن مسائل مربوط به ((روانشناسی محیط)) نیز ضرورت تام دارد.

منابع

۱. افشاری، پروین و ذوالنوریان، ناهید و اسماعیلی نژاد، وحید و نوذری، پریسا، ۱۴۰۰، ارتباط بین عملکرد تحصیلی دانش آموزان و محیط فیزیکی کلاس درس، اولین کنفرانس بین المللی روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و فلسفه معارف اسلامی، بابل
۲. آران، ملامد. (۱۳۷۳). اطلاعات معماری آموزشی. نشر: مصباح.
۳. (بی نا)؛ ۱۳۹۹، تاثیر طراحی داخلی محیط های آموزشی بر افزایش میزان یادگیری دانش آموزان، <https://www.rentcheap.ir/effect-interior-design-educational-environments-increasing-students-learning-rate/>
۴. تقیه، نرجس خاتون؛ ۱۳۹۱، تأثیر محیط آموزشی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، <http://itee.blogfa.com/post/8>
۵. جعفری فوتمی، بنیامین و ابراهیم زاده، فاطمه، ۱۳۹۵، بررسی میزان تاثیر گذاری رنگ ها در فضای آموزشی و ارتقا یادگیری دانش آموزان، سومین کنفرانس بین المللی پژوهش در مهندسی، علوم و تکنولوژی

۶. حسینی، سیدتقی، ۱۳۸۵، روانشناسی رنگها در فضا سازی آموز شگاه ها، نشریه فرهنگ وهنر، رشدآموزش هنر، زمستان، شماره ۸، صفحه ۵۹ - ۵۴
۷. زینعلی دهشیر، اکرم. (۱۳۸۹). مدرسه ی زیبا. کارشناس ارشد آموزش ابتدایی. دانشگاه علامه طباطبایی. تهران.
۸. شامرادی، حسن و سهرابی، نگین و محمدی، مریم، ۱۴۰۲، بررسی نقش رنگ مدرسه بر سلامت روانی دانش آموزان دوره ابتدایی، پنجمین همایش ملی پژوهش های حرفه ای در روانشناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم،
۹. مولوی، پرویز؛ رستمی، خلیل؛ فدایی نائینی، علیرضا؛ محمدنیا، حسین؛ رسول زاده، بهرام (۱۳۸۶). بررسی عوامل مؤثر در کاهش انگیزه تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل، مجله علمی سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران، ۲۵ (۱)
۱۰. صفری، زینب، محمدزاده، زهرا، و توکلی، ملیحه. (۱۳۹۴). محیط فیزیکی مدارس و نقش آن در سلامت و بهداشت روانی دانش آموزان. کنفرانس بین المللی علوم انسانی، روانشناسی و علوم اجتماعی.
۱۱. صیامی، شروین. (۱۳۸۰). معلم، مدیریت کلاس، موانع و راهبردها. نشر: انجمن فعالیت های تیران.
۱۲. فرخ نیا، مینا. (۱۳۹۰). چگونه با معماری کودکان را مجذوب کنیم. روزنامه جوان: شماره ۳۵۷۳
۱۳. فرود، حورا، رهبری منش، کمال، خوانساری، شیدا، سلطان زاده، حسین. (۱۴۰۰). تبیین اصول طراحی محیطی مؤثر بر یادگیری دانش آموزان در مدارس ابتدایی (مطالعه موردی: مدارس ابتدایی شهر رشت). علوم و تکنولوژی محیط زیست، ۲۳(۴)، ۳۷-۲۱
۱۴. کریمی نسبت، نسیم و زهرا عطار حسینی، ۱۳۹۵، بررسی تاثیر رنگ در کیفیت آموزشی مقطع ابتدایی، چهارمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم جغرافیا و برنامه ریزی، معماری و شهرسازی، تهران، موسسه آموزش عالی مهر ارونند، مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار،
۱۵. گوهری، فرشاد؛ رنگها چه تاثیری بر عملکرد دانش آموزان می گذارند؟، ۱۴۰۰،
<https://hamkelasi.co/blog/schools-color>
۱۶. محمدپور، روانشناسی رنگها در مقاطع آموزشی، ۱۳۸۸، <http://negin88.blogfa.com/post/27>
۱۷. ملک، زهرا؛ ۱۳۹۸، تاثیر رنگ کلاس بر یادگیری دانش آموزان، <http://zahramalek52.blogfa.com/post/6>
۱۸. نوروزی وند، حامد؛ نوروزی وند، طاهره؛ ۱۴۰۰، بررسی یادگیری مشارکتی دانش آموزان، مجله پژوهش های معاصر در علوم و تحقیقات، ۳ (۲۵)، ۱۰۱ - ۸۳
۱۹. نصر اصفهانی، احمد رضا و معین پور، حمید. (۱۳۸۱). تاثیر جمعیت ومحیط انسانی فیزیکی کلاس درس بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. فصلنامه تعلیم و تربیت. شماره ۷۱.
20. Greeno J.G., (1998). The Situativity of Knowing, Learning, and Research, American Psychologist, Vol. 53, No. 1, pp. 5.

The effect of school color and physical environment on creating motivation, mental health and academic satisfaction of primary school students

Negar Arshadi¹, Nikta Eskandarian², Azim Gholamzadeh³, Ali Heidari⁴

¹ continuous undergraduate student of Elementary Education, Farhangian University, Shahid Rajaee Center, Isfahan

² Master of Clinical Psychology

³ Master of Architectural Engineering, Islamic Azad University, Qeshm branch

⁴ BA student of Elementary Education, Farhangian University of Shahid Rajaee Fars Campus

Abstract :

School is a special social space where the education and personality development of children who are the builders of tomorrow's society is sheltered

Correct and suitable education, favorable physical environment and favorable psychological environment are established and managed. This research aims to investigate the effect of the color and physical environment of the school in creating motivation, mental health and academic satisfaction of the primary school students and was carried out in a descriptive and library-type way. The findings show that an effective learning environment is an environment that has an important impact on children's education along with other influential components such as curriculum, teachers, etc.; Therefore, creating a calm, loving and enjoyable environment will attract the attention and desire of students to attend school and improve their mental health and motivation to learn.

Key words: School environment, mental health, academic satisfaction, students
